

БІО-
БІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ
УКРАЇНИ

ІВАН
ФЕДОРОВИЧ
КУРАС

ІВАН
ФЕДОРОВИЧ
КУРАС
(1939 - 2005)

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ І ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

ІВАН
ФЕДОРОВИЧ
КУРАС

Біобібліографія

Київ – 2005

УДК 061/477/

Серія «Біобібліографія вчених України» заснована в 1968 р.

І.Ф.Курас. Біобібліографія. (Сер. «Біобібліографія вчених України»). – К.: «Наукова думка», 2005. – 51 с. + 1 с вкл.

Видання відбиває основні етапи життя та науково-організаційної діяльності академіка НАН України, доктора історичних наук, професора Івана Федоровича Кураса.

Показчик літератури містить праці вченого.

Автор

*вступної статті та хроніки життя І.Ф. Кураса
доктор історичних наук, професор Ю.І. Шаповал*

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (протокол №7 від 10 листопада 2005 року).

Упорядники:

Ю.І. Шаповал
В.О. Перевезій

Технічне забезпечення видання:

Н.В. Савченко
Н.В. Кияшко

Редактор

С.І. Носова

ISBN 966-00-0402-8

© Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2005

ІВАН КУРАС: ЖИТТЯ, СПРАВА, ДОЛЯ

*Для уважного погляду
доля – це лише розвиток характеру.
Астольф де Кюстін*

Іван Федорович Курас, визначний український вчений, історик, політолог, доктор історичних наук, професор, академік НАН України, віце-президент НАН України, народний депутат України, пішов з життя 16 жовтня 2005 року. Як людина, яка знала його упродовж багатьох років, можу відповідально засвідчити, що значущість цієї втрати визнали не лише його друзі, колеги і симпатки, а й ті, хто мав, стримано кажучи, іншу думку. Чому? Тому що надто масштабною була особистість і зроблене нею у науковій і не лише у науковій царині.

І.Ф. Курас народився 3 жовтня 1939 року у селі Немирівське Балтського району Одеської області. Він часто згадував свої рідні місця, любив Одещину. Батько Федір Петрович працював трактористом, мати Ганна Юхимівна була простою колгоспницею. Батько мав солідну кваліфікацію. В цьому село пересвідчилося, коли після закінчення війни з нацистською Німеччиною він, незважаючи на тяжкі поранення, інвалідність, зі старого, списаного в металобрухт трактора зробив мало не новий, на якому потім успішно і орав, і сів, і урожай збирав.

Придивлявся до батькового роботящого завзяття малий Іван, учився розпочате доводити до кінця. До речі, розповів якось мені Іван Федорович про те, що справжнє, себто повне, батькове прізвище Курасов. А останні дві букви “скоротили”

вже у добу політики “коренізації”/“українізації”. Батько, що-правда, не заперечував. Ось так він, а згодом і його син з Курасова перетворилися на Кураса.

Вчився Іван Федорович спочатку у семирічній школі у рідному селі, а у 1953 – 1956 роках у Перелітській середній школі у Балтському районі. Вирішив бути істориком і по закінченні школи вступив на історичний факультет Одеського державного університету імені І.І. Мечникова. Та розпочати відразу навчання не довелося. Сталася біда: пошкодив ногу, цілий рік хворів і хвороба залишилася пожиттєво. До речі, мало хто знає, що він був інвалідом другої групи (мав навіть офіційний документ), але жалітися і нарікати на долю не любив. Удар Іван Федорович завжди вмів тримати і в прямому, і в переносному сенсі.

По закінченні Одеського університету його рекомендують до аспірантури. Однак стати аспірантом він не поспішав, а поїхав працювати на Кіровоградщину. Спочатку у філіалі політехнічного інституту, потім, до жовтня 1964 року, працював науковим співробітником Кіровоградського обласного партійного архіву.

Напевно, було щось у цих роках таке, що на все життя запам’яталось Івану Федоровичу, породило у його душі якесь особливе почуття до Кіровоградщини. Він дуже любив цей край, як і Одещину, часто бував там, а чимало кіровоградців, що знали його, вважали його своїм земляком.

Робота з архівними документами багато чому навчила його, сформувала смак до науки, до творчих пошуків, до постійного читання. У 1964 році він став аспірантом кафедри

історії КПРС Київського державного університету (нині Національний Київський університет) імені Т.Г. Шевченка.

У 1967-му успішно захистив кандидатську дисертацію на тему “Більшовики і національно-визвольний рух на Україні в 1917 – 1918 роках”. Після аспірантури залишився викладачем в цьому самому університеті. Працював на посаді виконуючого обов’язки доцента, а у 1971 році здобув вчене звання доцента.

Та надто довгого викладацького стажу набути йому не вдалося: вже в 1970 році його запросили в Інститут історії партії при ЦК Компартії України – філіал Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС. Він працював старшим науковим співробітником, ученим секретарем інституту. Заклад цей мав своєрідний статус. З одного боку, він працював на “обслуговування” апарату ЦК КПУ (готувалися різного роду аналітичні записки, довідки, рукописи книжок і статей для тодішніх партійних вождів різних рангів, тексти їхніх промов з нагоди якихось річних дат тощо). З іншого боку, інститут мусив генерувати свіжі, цікаві ідеї в таких своєрідних дисциплінах, як історія партії, партійне будівництво, науковий комунізм, вести дослідницьку і публікаційну роботу.

Слід зазначити, що Івану Федоровичу вдалося тоді підготувати праці, в яких вірність апріорно прийнятій (і в той момент “єдино прийнятній”) політико-ідеологічній парадигмі сполучалася із творчим підходом. Крім того, близькість до партійного “двору” навчила ще одній якості, що йому знадобиться у майбутньому, – неабиякій дипломатичності і вмінню мислити стратегічно.

Ці якості йому невдовзі дуже пригодилися: у 1972 році його запрошують на роботу власне до апарату ЦК Компартії України. Він працював інструктором, консультантом, завідувачим сектором суспільних наук відділу науки і навчальних закладів ЦК Компартії України. Це була непроста доба. Вже перший період роботи в апараті припав на час, коли секретарем ЦК Компартії України з ідеології був В.Ю. Маланчук. Працювати за тих умов було складно, особливо легко було втратити порядність, “підставляючи” когось, зводячи рахунки, що, до речі, дехто робив, покликаючись на “викривальну” лінію і вимоги “маланчукізму”. Іван Федорович багато розповідав мені про той час, про тогочасну атмосферу, про деталі якихось конкретних колізій (а в деталях, як відомо, диявол). Він таки зумів пройти між Сциллою і Харибдою “маланчукізму” і залишився людиною, яку поважали і до якої зверталися за порадою.

Ще одна важлива обставина полягала в тому, що І.Ф. Курасу вдалося захистити докторську дисертацію під час роботи в апараті ЦК Компартії України. Щоб там не розповідали, а тоді це не дуже вітало начальство. Мовляв, працювати треба, а не витратити цінний для партії час на щось інше. І.Ф. Курас узяв дозвіл на захист не в кого-небудь, а у тодішнього першого секретаря ЦК КПУ В.В. Щербицького особисто. І захист на тему “Історія непролетарських партій на Україні” відбувся у 1981 році у Москві в Інституті марксизму-ленінізму при ЦК КПРС.

У 1982 році помер Л.І. Брежнєв, стало зрозуміло, що епоха “брежнєвізму” не буде продовжена у чистому вигляді. Це

засвідчив у своїх перших виступах “генсек з Луб’янки”, тобто Ю.В. Андропов, який очолив ЦК КПРС. Саме у цей час І.Ф.Курас повертається в Інститут історії партії при ЦК Компартії України. У 1983 – 1991 роках він обіймав посаду заступника директора спочатку з архівних справ, а згодом з науки. Насамперед він виявив неабиякий хист до археографії; під його керівництвом було видано корпус документальних та довідкових видань, присвячених переважно контроверсійним 1917 – 1920 рокам.

У цей, сказати б, партійний період його біографії з-під його пера виходять книжки “Повчальний урок історії”, “В.І.Ленін і національно-визвольний рух трудящих України в Жовтневій революції”, “Торжество пролетарского интернационализма и крах мелкобуржуазных партий на Украине”, “Великий Жовтень і крах націоналістичного реформізму на Україні”, “Штаб непокоренных” (у співавторстві з А.В. Кентієм), “В.И. Ленин и большевистские организации Украины в Октябрьской революции” (у співавторстві з П.Л. Варгатюком, В.Ф. Солдатенком), а також журнальні статті “Соціалістичний вибір українського народу” (у співавторстві з В.Ф. Солдатенком), “Загальнопартійні конференції: історія і сучасність”, “Створення правдивої і повної історії Компартії України – невідкладне завдання вчених”, “В.І. Ленін і Компартія України: з нових джерел” (у співавторстві з істориком В.І. Горбанем), “Ленінські уроки перебудови в дії” та багато інших.

Спроби М.С. Горбачова розпрощатися зі спадщиною колишньої правлячої геронтократії, його “косметичні” зусилля нанести на казармений соціалізм макіяж “людяності” Іван

Федорович сприйняв з обережністю. Ось його слова з одного із інтерв'ю доби “перебудови”: “Мені прикро, коли в науці кидаються з однієї крайності в іншу. Адже коли прибирають бруд, то його не розкидують лопатою в різні сторони, опаскуджуючи й там, де було чисто. А у нас, часом, шпурляють бруд в усі сторони. Суспільство не може жити за принципом маятника. Ми надто довго переживуємо наші недоліки, не роблячи радикальних висновків з них. Чому? Бо старе ще мертвою хваткою тримає нас за комір, колючками чортополоху чіпляється за наші душі”¹.

З іншого боку, І.Ф. Курас добре і точно розумів, чим насправді є система, що постала з листопада 1917 року. Пам’ятаю, коли я (будучи тоді в ранзі вченого секретаря інституту) ініціював видання двох “перебудовних” збірників статей “Про минуле – заради майбутнього” (1989) та “Маршрутами історії” (1990) ще під егідою Інституту історії партії при ЦК Компартії України, він (як і тодішній директор інституту Ф.М. Рудич) без вагань підтримав ці проекти. Звісно, на дворі вирувала “перебудова”, однак апорії тодішнього політико-ідеологічного життя не зникли, про що, до речі, в стінах ЦК Компартії України тоді нам періодично нагадували. Тим не менш книжки вийшли і стали важливим кроком до переосмислення багатьох ключових проблем політичної історії України ХХ століття.

Ще однією принципово важливою подією став вихід у 1990 році науково-документального видання “Голод 1932 – 1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів”, також

¹ Цит. за: “Очистити джерела, які живлять ріку народної історії” // Трибуна лектора. – 1989. – № 8. – С. 19.

ініційованого колективом Інституту історії партії при ЦК Компартії України. Цей збірник статей і документів був першим виданням, що містило документи найвищих партійно-державних інстанцій і засвідчувало їхню незаперечну причетність до інфернальних подій початку 1930-х. Незважаючи на ідеологічну заангажованість деяких статей, що “супроводжували” документальну частину книжки, значення цього збірника не девальвоване і він дотепер отримує позитивні оцінки фахівців.

Пам’ятаю чимало наших “перебудовних” дискусій з І.Ф. Курасом на різноманітні теми. Та найбільше, напевно, запам’яталась одна розмова вже часів ГКЧП. Смісл її був приблизно такий: і що варто було класти стільки мільйонів людських життів, щоб так завершити 74-річну “червону смугу” історії, грандіозний соціальний експеримент, розпочатий у 1917 році? Закінчити тремтячими руками Геннадія Янаєва на фатальній прес-конференції гекачепістів і поступовим усвідомленням істини, що колишнім советським громадянам потрібне суспільство ринкових відносин, парламентської демократії і національних держав.

Тим часом саме з ГКЧП у житті нашого колективу почалися неприємності. Формально після 24 серпня 1991 року наш інститут, що тоді мав назву Інститут політичних досліджень ЦК Компартії України, не закрили і не розігнали. Однак влада нічого і не робила для прояснення долі колективу. Пам’ятаю, як ми з професором Ф.М. Рудичем ходили “по інстанціях”, писали листи, апелювали до тих, хто мав би підтримати нас (серед них були, зокрема, Л.М. Кравчук, І.С. Плющ та ін.). Кілька разів я виступав у різних засобах масової інформації,

підкреслюючи напрацювання колективу і його солідний рівень. Все було марно.

І тоді І.Ф.Курас запропонував радикальне рішення – створити новий інститут у структурі тодішньої АН УРСР. Було знайдено підтримку у Б.Є. Патона (який, до речі, неодноразово бував у нашому інституті, ніби придивляючись до нього з позицій академічних) і ця ідея матеріалізувалась: у грудні 1991 року виник Інститут національних відносин і політології АН України (з 1997 року – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України). Його утворено рішенням Президії АН України, а директором став І.Ф. Курас, який ще з 1988 року виконував обов'язки академіка-секретаря Відділення історії, філософії і права АН (згодом НАН) України, був членом її Президії.

Непростим виявився шлях до цього. Було забагато спроб “з’їсти”, себто ліквідувати інститут (особливо з огляду на привабливість приміщення, у якому він розміщується). Іван Федорович вміло, без перебільшення, майстерно цьому протистояв. І вийшов переможцем, хоча це коштувало йому чимало нервових клітин. Я особисто знаю про це, оскільки був призначений ученим секретарем новоствореного інституту і, як міг, допомагав І.Ф. Курасу у його формуванні.

Показово, що ще задовго до розпаду СРСР Іван Федорович порушував перед керівництвом УРСР питання про необхідність дослідження національних відносин. Він ініціював створення в Інституті історії партії сектору історії, теорії і практики міжнаціональних відносин і послідовно створював відповідну наукову школу. Увесь цей досвід знадобився при

формуванні нової академічної структури, що її було засновано у зв'язку з тим новим контекстом, якого набули в умовах незалежності проблеми співвідношення політики і етнонаціональних відносин, необхідність вироблення нових парадигм етнонаціонального розвитку, запобігання конфліктності в етнонаціональній сфері, моделювання оптимальних варіантів етнополітики, технологій управління сферою політичних і міжетнічних відносин, здійснення експертизи нових модернізаційних проектів у соціокультурній сфері.

У структурі інституту з'явилися відділи етнополітології, теоретичних та прикладних проблем політології, етноісторичних досліджень, національних меншин, єврейської історії і культури, а також центри політичних технологій, історичної політології, проблем церкви і етноконфесійних досліджень.

Поступово склався колектив кваліфікованих фахівців (зпоміж яких можна згадати Л.П. Нагорну, Ф.М. Рудича, В.Ф. Солдатенка, Ю.А. Левенця, М.І. Михальченка, В.О. Котигоренка, О.О. Рафальського, О.М. Майбороду, О.В. Зарембу, М.І. Панчука, М.С. Кармазіну, Г.І. Зеленько, В.І. Кучера, О.Б. Беренштейна, В.А. Гриневича, Л.Є. Шкляра, В.М. Кулика, В.А. Войналовича, О.І. Галенка, А.Д. Пахарєва та багатьох інших), було сформовано засади вітчизняних політичних студій таких напрямів, як етнополітологія, теорія та історія політичної думки, політичні процеси, історична політологія, виховано не одне покоління молодих дослідників. І.Ф. Курас був ініціатором і очолював роботу з виконання низки важливих науково-дослідницьких проектів. Зокрема, у 1999 – 2004 роках очолюваним ним авторським колективом було підготовлено

фундаментальне шеститомне видання “Політична історія України. ХХ століття”, що вийшло друком у київському видавництві “Генеза”.

Під керівництвом І.Ф. Кураса інститут досягнув вагомих успіхів у теоретико-методологічному обґрунтуванні нового напрямку соціогуманітарних наук – етнополітології, розробці об’єктно-предметної зони політології та етнополітології і вдосконаленні понятійно-категоріального апарату цих наук, осмисленні діалектики взаємодії етнічних і політичних, етнічних і регіональних факторів. Досліджувались етнонаціональна специфіка, характер та особливості політичного процесу і політичної культури в минулому і сучасному Україні, релігійна ситуація і взаємовідносини різних конфесій.

Розвивалися міжнародні наукові зв’язки, які Іван Федорович завжди заохочував. Інститут плідно співпрацював з державними органами та громадськими організаціями, вів активний діалог з представниками різних партій, рухів, конфесій щодо оптимальних шляхів подальшого розвитку України, функціонування політичних інститутів, політичних технологій тощо.

Хочеться вірити, що ці та інші напрацювання, досягнуті під орудою І.Ф. Кураса, не будуть втрачені, хоча, звісно, у кожного часу свої особливості, а відтак і вимоги. Вірю, що не девальвує час ще одну традицію, закладену Іваном Федоровичем. Він багато працював сам як науковець, завжди пам’ятаючи латинську приповідку “*Verba volant, scripta manent*” (“Слова відлітають, написане залишається”). Він був автором понад 200 праць з проблем політичної історії України і етнології. 3-поміж них варто виокремити два томи під назвою

“Етнополітика: історія і сучасність: статті, виступи, інтерв’ю 90-х років” (1999) і “Етнополітологія. Перші кроки становлення” (2004). В них сконцентровано найвиразніші, найяскравіші його публікації останніх років.

І.Ф. Курас був видатним організатором науки. Як вже було зазначено, у 1988 – 1993 роках він працював академіком-секретарем Відділення історії, філософії і права НАН України. З листопада 1998 року і до відходу у вічність він – незмінний віце-президент НАН України. Його діяльність на цих посадах сприяла підвищенню престижу і авторитету вітчизняної науки не лише в Україні, а й за її межами.

І.Ф. Курас сприяв розвитку у НАН України соціогуманітарних наук, відчутному зростанню їх впливу у незалежній Україні, у її державному і суспільно-політичному житті, освіті і культурі, у гуманітарній сфері загалом, у розширенні міжнародного співробітництва нашої країни.

Учені-гуманітарії підготували низку концептуальних документів державного значення: Концепцію реформування політичної системи України, Концепцію промислової політики, Концепцію розвитку гуманітарної сфери, Концепцію державної інформаційної політики. Подано до уряду низку концептуальних і прогностичних документів з головних проблем економіки, інвестиційної, інноваційної, регіональної політики. Установам гуманітарної секції належить вирішальний внесок у розробку програми економічного і соціального розвитку Донецького та Західного регіонів, стратегії перспективного розвитку міста Києва до 2020 року, загальнодержавної програми розвитку малих міст України.

Нового імпульсу набули такі важливі наукові напрями, як економічне прогнозування, демографія і соціальна політика, археографія, діалектологія, біографістика та чимало інших. Вийшли друком нові фундаментальні праці. Завершено п'ятнадцятитомник "Україна крізь віки", тритомну "Давню історію України", п'ятитомну "Історію української культури" тощо.

З'явилася серія ґрунтовних праць з соціології, присвячених аналізу стану українського суспільства на зламі тисячоліть. Значний внесок зроблено у дослідження вітчизняної історії та культури, видання творчої спадщини визначних українських учених, письменників, громадських і політичних діячів, у наукове забезпечення утвердження позицій української мови в різних сферах життя суспільства.

І.Ф. Курас очолював редакційні колегії створених при Інституті політичних і етнонаціональних досліджень НАН України альманаху "Діалог" і збірника "Наукові записки", входив до складу редакційних колегій багатьох видань.

Напружену наукову і науково-організаційну роботу І.Ф. Курас успішно і ефективно сполучав з обов'язками державного діяча. У вересні 1994-го указом Президента України його було призначено віце-прем'єр-міністром України з питань гуманітарної політики. Він працював на цій посаді до 1997 року і зарекомендував себе як відповідальний керівник, здатний розв'язувати складні проблеми, як послідовний патріот і державник. Ці риси він повною мірою виявив також як народний депутат України, яким був обраний у 2002 році. У Верховній Раді України очолював підкомітет міжпарламентських зв'язків Комітету у закордонних справах, був членом спеціальної

комісії з підготовки змін до Конституції України, розробив і подав низку законопроектів.

І.Ф. Курас очолював організаційні комітети з відзначення 50-річчя визволення України від фашистських загарбників, 400-ліття від дня народження Богдана Хмельницького і Петра Могили, 130-ліття від дня народження М.С. Грушевського, 2000-ліття Християнства та ін. Очолював урядові делегації на конференціях ООН у Каїрі (1994) і Пекіні (1996), у проведенні Днів культури у Білорусі, Казахстані, Болгарії, брав участь у низці зарубіжних державних візитів, міжнародних наукових конференцій.

Іван Федорович мав можливість спілкуватися, крім перших осіб України, з видатними державними і громадськими діячами світу: А. Акаєвим, Д. Арпадом, В. Бразаускасом, В. Гавелом, Б.Б. Галі, Р. Герцогом, Б.М. Єльциним, Ж. Желєвим, Ф. Кастро, А. Квасневським, Б. Клінтоном, Г. Кодем, Н. Манделою, Л. Мері, Х. Мубараком, Н. Назарбаєвим, В.В. Путіним, І. Рабином, Д. Скальфаро, Дж. Соросом, лордом Хау, Е.А. Шеварднадзе, Г. Алієвим, Тер-Петросяном, Е. Рахмоновим, Цзян Цзе Міном. Зустрічався він також з керівниками структур Європейського Союзу, Ради Європи, лідерами партій, церковними діячами, знаменитими вченими, письменниками і митцями.

І.Ф. Курас був членом Конституційної комісії від Президента України (1994 – 1996), очолював державні комісії у справах депортованих народів Криму; у справах депортованих німців; у справах неповнолітніх; з питань координації, приймання, транспортування, охорони та розподілу гумані-

тарної допомоги, що надходить із зарубіжних країн при Кабінеті Міністрів України; з питань реформування вищої освіти в Україні; з питань реорганізації в галузі науки. Очолював робочу групу з розроблення Концепції реформування політичної системи України.

І.Ф. Курас був членом Комісії з державних нагород при Президентіві України (1994 – 2002), головою Ради з питань мовної політики при Президентіві України (1997), Ради з питань збереження національної культурної спадщини (1997 – 1998). З жовтня 2000 року за постановою Уряду очолював Наглядову раду Національної акціонерної компанії “Надра України”, а з 2003 року – Наглядову раду Київського національного медичного університету. Крім цього, був на чолі Наглядової ради Одеського національного університету імені І.І. Мечникова і почесним доктором цього навчального закладу, у якому, як вже мовилося, колись навчався. У 2003 – 2004 роках був секретарем Політичної ради при Президентіві України.

У 1998 році І.Ф. Курас здобув звання “Заслужений діяч науки і техніки України”. Він був нагороджений орденом Дружби народів, орденом “Великий Хрест” (1997, Італія), орденом князя Гедимінаса IV ст. (1998, Литва), орденом Ярослава Мудрого V ст. (1999), орденом Ярослава Мудрого IV ст. (2003). Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1999).

Усі, кому довелося працювати з І.Ф. Курасом, знали його не лише як вимогливого керівника і принципового науковця, але й як чуйну, щирю людину, здатну завжди зрозуміти інших і прийти на допомогу, як людину, яка цінувала і плекала родину

і сімейні цінності. Звістка про його раптову смерть завдала невгамовного болю всім, кому доля дарувала нагоду зустрічатися з цією неординарною і розумною людиною.

Доля розпорядилася так, що ми разом з членом-кореспондентом НАН України М.І. Михальченком і доктором історичних наук О.М. Майбородою були останніми представниками нашого колективу, які бачили Івана Федоровича і спілкувалися з ним незадовго до його смерті, буквально напередодні. 14 жовтня 2005 року, у п'ятницю, ми відвідали його в лікарні в Феофанії. Відвідали за його згодою. Поздоровили з днем народження, що минув, обговорювали різні теми, радилися. Зауважили, що на столі було чимало цікавих книжок, які він вже прочитав чи планував прочитати. Як завжди, він був обізнаний з усіма останніми подіями політичного життя, коментував їх, обмінювався думками з нами. Здавалося, ніщо не віщувало біду, але сталося так, як сталося. На жаль.

У одній зі своїх публікацій І.Ф. Курас написав, що етнополітологія, як жодна інша наука, “здатна проникнути у складний і суперечливий світ національних почуттів і прагнень, проаналізувати самоцінність етнонаціональних спільнот та їхніх культур і вірувань, зрозуміти суть і спрямованість таких складних і суперечливих явищ, як політизація етнічності і етнізація політики. Перед лицем загострення етнополітичної ситуації в світі на рубежі третього тисячоліття вона дає хоч і не всебічні і не універсальні, але науково виважені відповіді на найскладніші проблеми, що виникають у сфері людського буття”².

² Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2004. – С. 13

Ці слова можна вважати і своєрідною узагальнюючою оцінкою, і запрошенням до подальших наукових досліджень, біля першовитоків яких стояв академік Іван Федорович Курас.

Юрій ШАПОВАЛ,
професор, доктор історичних наук,
керівник Центру історичної політології Інституту
політичних і етнонаціональних
досліджень НАН України

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ І.Ф. КУРАСА

Іван Федорович Курас народився 3 жовтня 1939 року в селі Немирівське Балтського району Одеської області в родині колгоспників

1946 – 1953

учень Немирівської семирічної школи Балтського району

1953 – 1956

учень Перелітської середньої школи Балтського району

1956 – 1962

студент історичного факультету Одеського державного університету імені І.І.Мечникова

1962 – 1964

науковий співробітник Кіровоградського обласного архіву і одночасно викладач в Кіровоградському філіалі Харківського політехнічного інституту

1964 – 1967

аспірант Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка

1967

захист кандидатської дисертації

1967 – 1970

виконуючий обов'язки доцента, доцент Київського державного університету імені Т.Г.Шевченка

1970 – 1972

старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту історії партії при ЦК Компартії України

1972 – 1983

інструктор, консультант, зав. сектору відділу науки і навчальних закладів ЦК Компартії України

1981

захист докторської дисертації

1983

призначений заступником директора Інституту політичних досліджень при ЦК Компартії України (перебував на цій посаді до 1991 року)

1985

присвоєно вчене звання професора

1988

обраний членом-кореспондентом АН УРСР

виконував обов'язки академіка-секретаря (зарахований на цю посаду у 1991) Відділення історії, філософії і права НАН України, члена Президії АН УРСР (перебував на посаді до 1993 року)

3 грудня 1991

директор Інституту національних відносин і політології НАН України, з 1997 року – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України (на посаді перебував до жовтня 2005 року).

1994

призначений віце-прем'єр-міністром України з питань гуманітарної політики (перебував на посаді до 1997 року)

1995

обраний дійсним членом НАН України

1997

призначений радником Президента України

1998

обраний віце-президентом НАН України
(на посаді перебував до жовтня 2005 року)

присвоєно звання “Заслужений діяч науки і техніки України”

1999

став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки

2002

обраний народним депутатом України, очолював підкомітет міжпарламентських зв'язків Комітету Верховної Ради України у закордонних справах (на посаді перебував до жовтня 2005 року)

16 жовтня 2005

І.Ф. Курас помер

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ І.Ф. КУРАСА І ПУБЛІКАЦІЙ ПРО НЬОГО

1967

1. Керівництво більшовиків національно-визвольним рухом трудящих України в період підготовки Великого Жовтня (березень – жовтень 1917 рр. // Вісник Київського ун-ту (Серія історія КПРС). – 1967. – № 9. – С. 3–18.

2. Боротьба більшовиків України за створення першого Радянського уряду (листопад 1917 – січень 1918 рр.) // Наукові праці КДУ. – 1967. – № 13. – С. 3–17.

3. Більшовики України на виборах до органів місцевого самоврядування в 1917 році // Вид-во Київського ун-ту, 1967. – С. 26–33.

4. До питання про політичний і організаційний крах українських буржуазно- націоналістичних партій (1917–1920 рр.) // Вид-во Київського ун-ту, 1967. – С. 26–33.

1968

5. Ленінська “Правда” у боротьбі за єдність революційних дій трудящих України і Росії // Архіви України. – 1968. – № 3. – С. 41–50.

6. До питання про політичний і організаційний крах українських буржуазно- націоналістичних партій (1917–1920 рр.) // Наукові праці з історії КПРС. – 1968. – № 22. – С. 74–92.

1969

7. Джерела про ленінську тактику лівого блоку в діяльності більшовиків України (1905 р.) // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 3–11.

8. Історико-партійна література про більшовизацію Рад на Україні в 1917 р. // Архіви України. – 1969. – № 6. – С. 3–11.

9. В серцях і звершеннях. – К.: Промінь, 1969. – 78 с.

1970

10. Курс лекцій з історії КПРС. Ч. I. – К.: Вища школа, 1970. – С. 287–318.

1971

11. В.І. Ленін і національно-визвольний рух трудящих України в Жовтневій революції. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1971. – 144 с.

12. КПРС – партія пролетарських інтернаціоналістів (укр. і рос. мовами) // Під прапором ленінізму. – 1971. – № 19. – 13–15 с.

1972

13. Історико-партійна література про більшовизацію Рад на Україні в 1917 р. // Український історичний журнал. – 1972. – № 11. – С. 128–137.

14. Братерський союз народів. Колективна монографія. – К.: Вища школа, 1972. – 274 с. (у співавторстві).

1975

15. Актуальні завдання історичної науки (укр. і рос. мовами) // Комуніст України. – 1975. – № 1. – С. 73–79.

16. Актуальні питання інтернаціонального виховання трудящих (укр. і рос. мовами) // Комуніст України. – 1975. – № 3. – С. 36–43.

1977

17. Комуністична партія України в резолюції і рішеннях з'їздів і пленумів ЦК. В 2-х томах (рос. і укр. мовами). – К.: Політвидав України, 1976, 1977. – 209 с. (упорядник).

18. Комуністична партія України // Большая Советская Энциклопедия (рос. мовою). – К.: Радянська Енциклопедія, 1977. – С. 1635 – 1639.

19. Нариси історії Комуністичної партії України. Вид. 4-ге, доп. Колективна монографія (рос. і укр. мовами). – К.: Політвидав України, 1977. – 844 с.

20. У боротьбі за владу Рад на Україні. Колективна монографія (рос. мовою). – К.: Вища школа, 1977. – 230 с. (у співавторстві).

21. В авангарді революційних мас. Колективна монографія. – К.: Вища школа, 1977. – 204 с. (у співавторстві).

22. Велика Жовтнева соціалістична революція і перемога Радянської влади на Україні. Хроніка подій. В 2-х томах (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1977. – 1668 с. (член редколегії).

1978

23. Дослідження суспільствознавців республіки, присвячені ювілею Великого Жовтня (укр. і рос. мовами) // Комуніст України. – 1978. – № 2. – С. 91–96.

24. Боротьбисти // Українська Радянська Енциклопедія (укр. і рос. мовами). – К.: Головна ред. Української Енциклопедії, 1978. – Т. 2. – 0,3 обл. вид. арк.

25. Велика Жовтнева соціалістична революція і громадянська війна в Україні // Там само. – 3,5 обл. вид. арк.

26. Компартія України // Там само. – 0,7 обл. вид. арк.

27. “Не демократично, громадянин Керенський!” // Там само. – 0,3 обл. вид. арк.

28. Національно-визвольний рух на Україні в 1917 р. // Там само. – 0,5 обл. вид. арк.

29. Буржуазний націоналізм // Там само. – 0,3 обл. вид. арк.

30. Дрібнобуржуазні партії // Там само. – 0,2 обл. вид. арк.

31. Ліві есери // Там само. – 0,2 обл. вид. арк.
32. ТУП // Там само. – 0,3 обл. вид. арк.
33. Укапісти // Там само. – 0,2 обл. вид. арк.
34. Націонал-ухильництво // Там само. – 0,3 обл. вид. арк.
35. Українська партія лівих соціалістів-революціонерів // Там само. – 0,2 обл. вид. арк.
36. Українська партія соціалістів-революціонерів // Там само. – 0,3 обл. вид. арк.
37. Тимчасовий уряд в Росії // Там само. – 0,4 обл. вид. арк.
38. Газета “Боротьба” // Там само. – 0,1 обл. вид. арк.
39. Газета “Червоний стяг” // Там само. – 0,1 обл. вид. арк.
40. Торжество пролетарського інтернаціоналізму і крах дрібно-буржуазних партій на Україні (рос. мовою). – К.: Наукова думка, 1978. – 314 с.

1980

41. В.І. Ленін і більшовицькі організації України в Жовтневій революції (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1980. – 372 с.
42. Радянська Україна в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945. Документи і матеріали. В 3-х томах (рос. мовою). – К.: Наукова думка, 1980. – Т. 1. – 556 с.; Т. 2. – 520 с.; Т. 3. – 591 с. (член редколегії).
43. Із досвіду боротьби більшовиків України проти дрібно-буржуазних партій напередодні Великого Жовтня // Непролетарские партии России в 1917 году и в годы гражданской войны. Материалы научного симпозиума (рос. мовою). – К., 1980. – 1,5 обл. вид. арк.
44. Ленінське вчення про політичні партії і сучасність // Ленинизм – революционное знамя нашей эпохи (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1980. – 0,5 обл. вид. арк.
45. Ленінізм і Великий Жовтень: деякі питання пролетарського інтернаціоналізму і сучасність // Комуніст України. – 1980. – № 4. – С. 54–56.

46. Ленінізм – революційний прапор нашої епохи (укр. і рос. мовами) // Комуніст України. – 1980. – № 6. – 0,6 обл. вид. арк.

1981

47. Нариси історії Київських міської і обласної партійних організацій (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1981. – 666 с.

48. До питання про ідейно-політичну сутність “лівих” течій в УСДРП // Український історичний журнал. – 1981. – № 3.

49. Історія Української РСР в 10 томах (рос. мовою). – К., 1981–1985. (член редколегії).

50. Дружба народів СРСР – велике завоювання ленінської національної політики КПРС. Колективна монографія. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1981. – 270 с.

1983

51. Великої партії загін (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1983. – 309 с.

52. Утворення СРСР і крах дрібнобуржуазних партій на Україні // Великая сила братского единства (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1983. – С. 284–288.

53. Згуртування на ідейно-політичній платформі квітневих тез В.І.Леніна // Великої партії отряд (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1983. – С. 140–160.

54. Великий Жовтень і громадянська війна на Україні. Енциклопедичний довідник. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1983. – 631 с. (головний редактор).

1984

55. Бойове братерство народів. Документи і матеріали (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1984. – 456 с.

56. Комуністична партія України // Правда України. – 1984. – 14 червня. – 0,5 обл. вид. арк.

57. Служіння народові (до 90-річчя від дня народження Я.Б.Гамарника) // Правда України. – 1984. – 14 червня. – 0,5 обл. вид. арк.

58. Вірний солдат революції (до 90-річчя Я.Б.Гамарника) // Ленинское знамя, газета КВО. – 1984. – 14 червня. – 0,5 обл. вид. арк.

59. 3 витоків великої дружби // Радянська Україна. – 1984. – 26 жовтня. – 0,5 обл. вид. арк.

60. До питання про методологію вивчення історії непролетарських партій Росії // Український історичний журнал. – 1984. – № 4. – 1,0 обл. вид. арк.

61. Товариш Дем'ян (до 90-річчя від дня народження Д.С.Коротченка (рос. і укр. мовами) // Комуніст України. – 1984. – № 11. – 0,7 обл. вид. арк.

1985

62. Народна війна в тилу фашистських окупантів на Україні. 1941–1944. У двох книгах (рос. мовою). – К.: Наукова думка, 1985. – 400 с. (член редколегії).

63. Радянська Україна в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945. Документи і матеріали в трьох томах (рос. мовою). – К.: Наукова думка, 1985. – Т. 1. – 519 с.; Т. 2. – 512 с.; Т. 3. – 511 с. (член редколегії).

64. Пролог Великого Жовтня (Революція 1905–1907 рр. в Росії і сучасність) // Радянська Україна. – 1985. – 22 січня. – 0,5 обл. вид. арк.

65. Революція 1905–1907 рр. і сучасність (рос. і укр. мовами) // Під прапором ленінізму. – 1985. – № 2. – 0,5 обл. вид. арк.

66. Сторінки культурного будівництва // Український історичний журнал. – 1985. – № 4. – 0,5 обл. вид. арк.

67. Документи про діяльність нелегального ЦК КП(б)У 1942–1943 рр. // Український історичний журнал. – 1985. – № 5. – 0,7 обл. вид. арк.

68. Легендарний комдив (до 90-річчя від дня народження М.О. Щорса) (рос. мовою) // Известия. – 1985. – № 6. – 0,5 обл. вид. арк.

69. Ідейний арсенал комуністів (До завершення 50-томного видання творів К.Маркса і Ф.Енгельса) // Під прапором ленінізму. – 1985. – № 22. – 0,5 обл. вид. арк.

70. Великий Жовтень і крах реформізму на Україні. – К.: Знання, 1985. – 46 с.

1986

71. Історія заводу “Арсенал”. – К.: Наукова думка, 1986. – 558 с. (член редколегії).

72. Повчальний урок історії. Монографія (укр. мовою). – К.: Політвидав України, 1986. – 184 с.

73. Історія застерігає. Трофейні документи про злочини німецько-фашистських загарбників та їх посібників на тимчасово окупованій території України в роки Великої Вітчизняної війни (укр., англ. і німецькою мовами). – К.: Політвидав України, 1986. – 268 с.

74. Відбудова Донбасу. 1946 – 1950 рр. Документи і матеріали. – К.: Політвидав України, 1986. – 57 с. (відповідальний редактор).

75. Культурні будівництва в Українській РСР. 1928–1941 рр. – Т. 2. Документи і матеріали. – К.: Наукова думка, 1986. – 416 с. (член редколегії).

1987

76. Здійснення ленінської національної політики в СРСР (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1987. – 267 с.

77. Ленінські уроки перебудови в дії // Український історичний журнал. – 1987. – № 4. – 0,7 обл. вид. арк.

78. Боротьба більшовиків України за зміцнення союзу сил соціалістичної революції і національно-визвольного руху // Український історичний журнал. – 1987. – С. 26–45.

1988

79. Штаб нескорених. Український штаб партизанського руху в роки Великої Вітчизняної війни (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1988. – 20,0 обл. вид. арк.

80. Відбудова Придніпров'я. 1946 – 1950. Зб. документів і матеріалів (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1988. – 40 обл. вид. арк.

81. Сумська область в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1988. – 30,0 обл. вид. арк.

82. Е.І.Квірінг. Вибрані промови і статті (рос. мовою). – К.: Політвидав України, 1988. – 26,5 др. арк. (голова редколегії).

83. О.Я.Шумський в роки Жовтня і громадянської війни: до еволюції поглядів і політичної діяльності // Український історичний журнал. – 1988. – 1,5 обл. вид. арк.

1989

84. Соціалістичний вибір українського народу // Комуніст України. – 1989. – № 5. – 2 обл. вид. арк.

85. Перебудова і актуальні проблеми вивчення історичного досвіду // Український історичний журнал. – 1989. – № 7. – 1,0 обл. вид. арк.

86. Вся влада Радам! // Правда Украины. – 1989. – № 24. – 0,2 обл. вид. арк.

87. Про минуле – заради майбутнього. Збірник статей. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1989. – 31,0 обл. вид. арк. (голова редколегії і автор статей).

1990

88. Маршрутами історії. Зб. статей. – К.: Політвидав України, 1990. – 30,0 обл. вид. арк.

89. Ленін і Компартія України: з нових джерел // Сторінки історії Української РСР: факти, проблеми, люди. – К.: Радянська школа, 1990. – С. 77–90 (у співавторстві).

90. Жовто-блакитний на фоні червоно-блакитного “Союз” // Тижневий додаток до газети “Известия”. – 1990. – № 4. – 0,5 обл. вид. арк.

91. Феномен Щербицького: 17 років на чолі ЦК Компартії України // Спілка. – 1990. – № 5–6. – 0,5 обл. вид. арк.

92. В.І. Ленін і становлення державності українського народу // Під прапором ленінізму. – 1990. – № 6. – 1,0 обл. вид. арк.

93. Жовтень: історія і сучасність // Радянська Україна. – 1990. – 7 листопада. – 0,7 обл. вид. арк.

94. Возз'єднання: погляд із сьогодення. Матеріали “круглого столу”, присвяченого 51-й річниці возз'єднання Зах. України з Радянською Україною // Радянська Україна. – 1990. – 27 жовтня. – 0,38 обл. вид. арк.

95. Політичні аспекти історії громадянської війни на Україні (матеріали “круглого столу”) // Український історичний журнал. – 1990. – № 12. – 0,3 обл. вид. арк.

1991

96. Сучасні політичні партії і рухи на Україні. – К., 1991. – 320 с. (автор передмови, керівник).

97. II з'їзд Компартії України. Протоколи (рос. мов.). – К.: Україна, 1991. – 241 с.

98. М.О. Скрипник. Вибрані твори. – К.: Україна, 1991. – 450 с. (автор передмови).

99. Актуальні проблеми національної політики // Правда України. – 1991. – 11 січня. – 0,3 обл. вид. арк.

1992

100. Не живемо, а сплачуємо борги. Інтерв'ю про створення і перспективи діяльності Інституту національних відносин і політології

АН України // Голос України. – 1992. – 14 лютого. – 1,0 обл. вид. арк.

101. Енополітологія: запити життя і відповіді вчених // Політика і час. – 1992. – 1,0 обл. вид. арк.

1993

102. М.І. Міхновський: постать на тлі епохи // Український історичний журнал. – 1992. – № 9, 10, 11; 1993. – № 11. – 4 обл. вид. арк.

103. Церква і національне відродження. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1993. – 408 с. (голова редколегії).

104. Українська державність: історія і сучасність. – К.: ІСДО, 1993. – 408 с. (голова редколегії).

105. Етнонаціональний розвиток України: терміни, визначення, персоналії. – К., 1993. – 800 с. (відпов. редактор).

106. Слово про академіка М.Є.Слабченка // Вісник АН України. – 1993. – № 2. – 0,5 обл. вид. арк.

107. Федерація чи унітарна держава? Загальнонаціональні та регіональні державотворчі інтереси в сучасній Україні // Політика і час. – 1993. – № 6. – 0,3 обл. вид. арк.

108. Ювілей: деякі уроки в контексті сучасності. Не виголошений виступ на сесії Загальних зборів АН України. – 1993. – Листопад.

109. Загальнонаціональні та регіональні інтереси в незалежній Україні. – К.: Донбасс и Приазовье: Проблемы социального, национального и духовного развития. – 0,2 обл. вид. арк.

110. По поводу юбилея. Повний текст статті для газети “Правда Украины” (в скороченому варіанті опублікована в газеті за листопад 1993 р.).

1994

111. Проблеми соборності в Україні в ХХ ст. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1994. – 229 с. (голова редколегії).

112. Справа Бейліса: погляд із сьогодення. – К., 1994. – 112 с. (голова редколегії).
113. Українська ідея. Перші речники. – К.: Знання, 1994. – 133 с. (голова редколегії).
114. Українська ідея. Постапї натлі революції. – К.: Знання, 1994. – 255 с.
115. Національні відносини в Україні у ХХ ст. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1994. – 558 с. (голова редколегії).
116. Державотворчі інтереси в сучасній Україні. Загальнонаціональний та регіональний аспекти // Вісник НАН України. – 1994. – № 4. – 0,4 обл. вид. арк.
117. Євреї в незалежній Україні: проблеми досліджень // Політика і час. – 1994. – № 8. – 0,3 обл. вид. арк.
118. Крим і Україна: нова сторінка історії // Київська старовина. – 1994. – № 6. – 0,3 обл. вид. арк.
119. Просто треба працювати // Урядовий кур'єр. – 1994. – 30 серпня.
120. Не приемлю само это понятие – команда... // Киевские ведомости. – 1994. – 2 вересня.
121. Про війну – тільки правду // Урядовий кур'єр. – 1994. – 24 вересня.
122. Демографическая ситуация в Украине, безусловно, тревожная, но не катастрофическая // Правда Украины. – 1994. – 11 листопада.
123. Відродити їудаїку в Україні // Еврейские вести. – 1994. – № 21–22.
124. Регіональна політика як фактор стабілізації соціально-політичної ситуації, збереження єдності та територіальної цілісності України. Пропозиції, подані до Адміністрації Президента України навесні 1994.
125. Особа та політична діяльність М.С. Хрушова в дзеркалі джерел та літератури. Доповідь на семінарі в Інституті історії України

НАН України, присвячена 100-річчю від дня народження М.С. Хрущова. – К., 1994. – квітень.

1995

126. Будет ли государство прокладывать путь частному предпринимательству // Деловые новости. – 1995. – 17 января.

127. Сьогодні виконавча влада повинна мати більший обсяг повноважень // Вісті з України. – 1995. – 31 січня.

128. Повернення татар в Крим // Киевские ведомости. – 1995. – 12 січня.

129. Національна культура в сучасній Україні (Ред. кол. Курас І.Ф., Римаренко Ю.І.та ін.). – К.: Асоціація “Україно”; Інститут національних відносин і політології НАН України, 1995. – 21,0 обл. вид. арк.

130. Украина и Россия в новом геополитическом пространстве. Материалы “круглого стола”. – К.: Асоціація “Україно”; Інститут національних отношений и политологии НАН Украины, 1995. – 10,0 обл. вид. арк. (член редколегії).

131. Возвращение депортированных народов может не завершиться до конца XX столетия... Если этому процессу не будет придан статус мировой проблемы (Інтерв’ю) // Киевские ведомости. – 1995. – 12 января.

132. “Сьогодні виконавча влада повинна мати більший обсяг повноважень”: Віце-прем’єр-міністр з питань гуманітарної політики відповідає на запитання головного редактора // Вісті з України. – 1995. – 26 січня – 1 лютого.

133. Святкові урочистості – це не разова кампанія (Інтерв’ю) // Голос України. – 1995. – 20 квітня.

134. “Меня плюс на минус, мы можем создать неизвестную нашему народу войну”, – считает вице-премьер Иван Курас (Інтерв’ю) // Киевские ведомости. – 1995. – 6 мая.

135. Найголовніший наш здобуток – ми утримали гуманітарну сферу (Інтерв'ю) // Урядовий кур'єр. – 1995. – 27 липня.

136. Такі події роблять нас нацією, народом (Інтерв'ю) // Урядовий кур'єр. – 1995. – 27 липня.

137. Проблемы женщин независимой Украины. Виступ на Міжнародній конференції ООН з питань становища жінки. – Пекін, 1995. – Листопад.

138. Украина в годы Великой отечественной войны. Доповідь на міжнародній науковій конференції, присвяченій 50-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні. – М., 1995. – Травень.

139. Vice Premier Ivan Kuras. Discusses Partnership Needs // Monitor. – 1995. – P. 18–19.

140. Проблеми людського розвитку в Україні. Виступ на третьому Національному семінарі “Людський розвиток в Україні”. – К., 1995. – Липень.

1996

141. Актуальні проблеми історії і культури євреїв України. Збірник статей та матеріалів (за загальною редакцією акад. НАН України І.Ф. Кураса). – К., 1996. – 21,0 обл. вид. арк.

142. Мала енциклопедія етнодержавознавства (голова ред. кол. Римаренко Ю.І., відп. ред. Курас І.Ф. та ін). – К.: Довіра: Генеза; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 1996. – 99,12 обл. вид. арк.

143. Філія Всеукраїнської Академії наук у Ленінграді // Київська старовина. – 1996. – № 1. – С. 85–92 (співавтор С. Водотика)

144. Курас І.Ф. Потрібна велика “інвентаризація”. Наука, як продукт пізнання, не може деградувати, вважає віце-прем'єр-міністр Іван Курас (Інтерв'ю) // Демократична Україна, 1996. – 15 лютого.

145. Каких перемен ждут ученые? (Інтерв'ю) // Правда Украины. – 1996. – 15 февраля.

146. Утверджувати Українську духовність (Інтерв'ю) // Урядовий кур'єр. – 1996. – 14 травня.

147. Покладатися на мудрість народу (Інтерв'ю) // Урядовий кур'єр. – 1996. – 11 липня.

148. Україна. Людський розвиток: Звіт, ЛІПРООН. – К., 1996. – 110.

149. Приоритети гуманитарної політики (Беседа) // Зеркало недели. – 1996. – 10 Серпня.

150. Про роботу державної комісії з питань реорганізації в галузі науки. Доповідь на Всеукраїнській нараді з проблем розвитку науки. – К., 1996. – Лютий.

151. Політична опозиція в Україні: історичний досвід і сьогодення. Виступ на науково-практичній конференції “Політична опозиція”: теорія та історія, світовий досвід та українська практика”. – К., 1996. – 236 с.

152. Популистические лозунги левых недолговечны! (Беседа) // Новое русское слово. – 1996. – 3 травня.

153. Михайло Сергійович Грушевський (1866 – 1934). Доповідь на урочистому засіданні в м. Києві, присвяченому 130-літтю з дня народження М.С. Грушевського // Український історик. – 1996. – Т. XXXIII.

154. Ювілей Петра Могили – подія європейського значення. З виступу на Міжнародному колоквиумі ЮНЕСКО. – Париж, 1996 // Київська старовина. – 1996. – № 6.

155. I believe in our Peoples's Wisdom // Ukraine. – 1996. – № 198. – С. 18–20.

1997

156. Демократія і державність в Україні: проблеми гармонізації. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1997. – 156 с. (голова редколегії).

157. Етнополітичний розвиток України: досвід, проблеми, перспективи. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1997. – 211 с. (голова редколегії).

158. Наукові записки (Сер.: “Політологія і етнологія”). – Вип. 1. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1997. – 127 с. (голова редколегії).

159. Наукові записки (Сер.: “Політологія і етнологія”). – Вип. 2. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1997. – 141 с. (голова редколегії).

160. Сергій Єфремов. Щоденники. 1923–1929. – К.: Рада, 1997. – 42,9 обл. вид. арк. (співавтор передмови, член редколегії).

161. Етнополітичний розвиток України: досвід, проблеми, перспективи. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1997. – 211 с. (у співавторстві).

162. Етнонаціональні відносини і політика в науковому вимірі // Наукові записки. – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1997. – Вип. 1. – С. 5–10.

163. Шість років незалежної України. Доповідь, з якою автор мав виступити за дорученням Президента України на урочистому засіданні, присвяченому шостій річниці незалежності України у серпні 1997 р. У зв’язку з відставкою уряду її виголошено не було.

164. Крымская автономия через год после принятия Конституции Украины. Виступ на зборах активу Автономної Республіки Крим, присвяченому першій річниці прийняття Конституції України. – 1997. – 11 липня.

165. Педагогічну науку – на бистринь часу // Педагогічна газета. – 1997. – № 5.

166. Виступ на сесії Загальних зборів НАН України 11 квітня 1997 року.

1998

167. Політична система сучасної України. – К.: Парламентське видавництво, 1998. – 23,2 обл. вид. арк.

168. Парламент України: Вибори – 98. Документи, статистика, бібліографія. – К.: Парламентське видавництво, 1998. – 423 с. (голова редколегії).

169. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 1998. – Вип. 4. (голова редколегії).

170. Проблема “корінних народів” в політичному дискурсі України. Доповідь на загальних зборах Відділення історії, філософії і права НАН України. – 1998. – Листопад.

171. Єврейські студії в контексті вивчення всесвітньої та української історії // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 1998. – Вип. 4. – С. 3–9.

172. Регіональні аспекти етнополітики. Виступ на засіданні “круглого столу” з міжетнічних проблем в Одеській, Чернівецькій та Закарпатській областях. – К., 1998.

173. Регіоналізм: історичний досвід, сучасні виміри. Доповідь на засіданні “круглого столу” з проблем сучасного регіоналізму. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень; Фонд Ганса Зайделя, 1998.

174. Комунізм у посткомуністичному світі // Політична думка. – 1998. – № 3–4. – С. 32–42.

175. Україна після парламентських виборів: перспективи для політичних і господарських реформ. Доповідь в Австрійському Інституті східно-європейських досліджень. – Відень, 1998. – Червень.

176. До проблеми політичної культури. Виступ на сесії Загальних зборів Національної Академії наук України. – К., 1998. – Квітень.

177. До питання про механізм стабільності. Виступ на засіданні Координаційної ради з внутрішньої політики при Президентові України. – К., 1998. – Листопад.

178. Українська соборність: ідея, досвід, проблеми: (До 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р.). Збірник. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – 406 с. – 18,7 обл. вид. арк. (голова редколегії).

179. Исторический опыт межнационального и межконфессионального согласия в Крыму // Сборник научных трудов по материалам конференции. Симферополь, 4 – 5 окт. 1999 г. / Институт политических и этнонациональных исследований НАН Украины; Крымское отделение института востоковедения им. А.Е. Крымского. – Симферополь, 1999. – 176 с. (член редколегії).

180. Рука об руку в XXI век. Большой договор Украины с Россией // Родина. – 1999. – № 8. – С. 142.

181. Українська ідея та її творці: (друга половина XIX – початок XX ст.). – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – 224 с. (голова редколегії).

182. Кіровоградщина на зламі тисячоліть: стан, проблеми, перспективи // Всеукраїнська науково-практична конференція Кіровоградської обласної державної адміністрації. / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України; Кіровоградський Державний педагогічний Університет ім. В.К. Винниченка. – Кіровоград, 1999. – 252 с. (голова редколегії).

183. Етнополітика: історія і сучасність: статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – 656 с.

184. Національно-державне будівництво: Концептуальні підходи, сучасна наукова література. / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: Довіра, 1999. – 559 с. (у співавторстві).

185. Ідея соборності України: історія і сьогодення // Українська соборність: ідея, досвід, проблеми (До 80-річчя Акту Злуки 22 січня

1919 р.). – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 4–11.

186. Українська революція: новітній стан історіографічної розробки проблеми та актуальні завдання дослідження // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – 1999. – Вип. 7. – С. 4–21. (співавтор В. Солдатенко).

187. Інтелігенція в сучасному світі // Інтелігенція – гуманна об'єднувальна сила сучасного суспільства. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 5 – 7. (відповідальний редактор).

188. Фундамент єдності. (Розповідає керівник робочої групи по розробці проекту платформи “Злагода” академік НАН України Іван Курас) // Демократична Україна. – 1999. – 19 березня.

189. Рука об руку в ХХІ век: Большой договор Украины с Россией // Родина. – 1999. – № 8. – С. 142.

190. Наступне п'ятиріччя буде п'ятиріччям зростання // Україна і світ сьогодні. – 1999. – 23–29 жовтня.

191. Феномен Юрія Римаренка. До 70-річчя від дня народження, докт. філос. наук, проф., акад. Укр. акад. політ. наук Ю.І. Римаренка // Людина і політика. – 1999. – С. 65. (співавтори: Ю. Шемшученко, В. Бабкін та ін.).

192. Вибори і вибір: 1998 – 1999 // Стратегічна Панорама. – 1999. – № 3. – С. 38–47.

193. Конкуренти можуть стати союзниками (Прес-конференція керівника центрального виборчого штабу Л.Д. Кучми І. Кураса, присвячена підсумкам 1-го туру президентських виборів) // Урядовий кур'єр. – 1999. – 2 вересня. – С. 2.

194. До національної консолідації // Урядовий кур'єр. – 1999. – 18 березня. – 0,1 обл. вид. арк.

195. Держава должна быть унитарной // Зеркало недели. – 1999. – 16 января. – 0,1 обл. вид. арк.

196. Победить должен тот, у кого ярче программа, а не цвет галстука. (Глава центрального избирательного штаба Л.Д. Кучмы о 2-м туре выборов Президента Украины) // Сегодня. – 1999. – 5 ноября. – С. 45. (соавтор В. Шлинчак).

197. До проблеми української соборності. Доповідь на науково-теоретичній конференції, присвяченій 80-річчю Акту Злуки УНР та ЗУНР 1919 р. – К., 1999. – Січень.

198. Плідна співпраця, взаємне збагачення. Виступ на Загальних зборах Академії мистецтв України. – 1999. – Травень.

199. Українські першодруки в дослідженнях вітчизняних учених. Доповідь на Міжнародній науковій конференції “Львівському Апостолу – 425”. – К., 1999. – 25–26 травня.

200. Українська революція: новітній стан та завдання історіографічної розробки проблеми // Етнополітика: історія і сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 364 – 377. (співавтор В.Ф. Солдатенко).

201. Нові риси в організації та розвитку соціогуманітарних досліджень. Виступ на сесії Загальних зборів НАН України. – 1999. – Квітень.

202. Культура міжнаціонального спілкування // Етнополітика: історія і сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 407–422.

203. Інтелігенція постіндустріальної доби. З виступу на науково-практичній конференції “Інтелігенція в сучасному світі”. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999.

204. Перший речник новітнього українського самостійництва (Микола Міхновський) // Українська ідея та її творці (друга половина XIX – початок XX століття). – К.: Інститут політичних і етнона-

ціональних досліджень НАН України, 1999. – 224 с. – С. 108–137. (співавтор Ф.П. Турченко).

205. Доповідь на парламентських слуханнях з питань про хід підготовки до відзначення перемоги у Великій Вітчизняній війні (грудень 1996 р.) // Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. – С. 621–637.

206. З виступу на парламентських слуханнях з питань освіти (1995 р.) // Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К., 1999. – С.638–645.

207. З виступу на парламентських слуханнях щодо реалізації державної молодіжної політики (липень 1997 р.) // Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К., 1999. – С. 650–653.

208. Катастрофа і опір українського єврейства у Другій світовій війні. Передмова до збірника нарисів “Катастрофа і опір українського єврейства (1941 – 1944)” // Етнополітика: історія та сучасність. Статті, виступи, інтерв'ю 90-х років. – К., 1999. – С. 398–404.

2000

209. Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2000. – 357 с. (голова редколегії).

210. Релігія і політика в сучасній Україні: (“Кесареве – кесарю, а Боже – Богу”). – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2000. – 272 с. (співавтори: М.І. Кирюшко, М.Ф. Рибачук, П.І. Фещенко).

211. Україна: інтелект нації на межі століть. / Інститут соціології НАН України; Українське товариство “Інтелект нації”. – К.: Інформаційно-видавничий центр “Інтелект”, 2000. – 508 с. (співавтори: В.К. Врублевський, В.М. Ворона, Ю.М. Канигін, В.П. Ксьонзенко).

212. Етична константа у глобалізаційну добу // АРТ – панорама: Інформаційно-аналітичний бюлетень. – К, 2000. – № 11.

213. Практичній політиці – наукове забезпечення: Основне завдання та напрями роботи Громадської ради експертів із внутрішньополітичних питань, очолюваної головою Адміністрації Президента України В. Литвином (Бесіда із заст. голови ради, віце-президентом Національної Академії наук України // Урядовий кур'єр – 2000. – 15 листопада. – С. 3.

214. Глюзії і практика національного нігілізму: погляд із сьогодення на Донецько-Криворізьку республіку // Пам'ять століть. – 2000. – № 6. – С. 60–77. – 1,0 обл. вид. арк. (співавтор В. Солдатенко).

215. Слово до читача // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – 2000. – Вип. 11. – С. 3–5. – 0,1 обл. вид. арк.).

216. Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. / Київський національний університет ім. Т. Шевченка; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2000. – Вип. 4. – 123 с. (член редколегії).

217. Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. / Київський національний університет ім. Т. Шевченка; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2000. – Вип. 5. – 133 с. (член редколегії).

218. Українці в геополітичному просторі. Доповідь на Міжнар. наук.-практ. конф. 24–26 жовтня 2000 р. // Українознавство в системі освіти. – К., 2000.

219. Україна: інтелект нації на межі століть. / Інститут соціології НАН України; Укр. т-во “Інтелект нації”. – К.: Інформаційно-вид. центр “Інтелект”, 2000. – 508 с. – С. 229–231, 246–251.

220. Інтелектуальний потенціал – найголовніше надбання нації (Нотатки з науково-практичної конференції) // Трибуна. – 2000. – № 11, 12. – С. 6–9.

221. Конкуренція має бути здоровою (Проблеми вищої освіти в Україні) // Урядовий кур'єр. – 2000. – 2 вересня. – С. 3.

222. Нам сьогодні конче необхідна науково обґрунтована стратегія подальшої трансформації суспільства. Про виступ Президента України Л. Кучми на науковій конференції “Україна на порозі XXI століття: уроки реформ і стратегія розвитку” (Бесіда) // Україна і світ сьогодні. – 2000. – 25 листопада – 1 грудня.

2001

223. Енциклопедія сучасної України. / НАН України; Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка. – К., 2001. – Т. 1. – 824 с. (член редколегії)

224. Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917 – 1920). – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2001. – 243 с. (співавтор В.Ф. Солдатенко).

225. Релігійні організації на Миколаївщині: історія та сучасність: Наук.-популяр. довідник з історії та сучасності реліг. орг-цій на Миколаївщині / НАН України; Укр. акад. іст. наук; Миколаїв. центр політ. наук. – Миколаїв: МФ НаУКМА, 2001. – 248 с. (головний редактор).

226. Історія Української культури. В п'яти томах. – К.: Наукова думка, 2001. – Т. 1. – 1135 с.; Т. 2. – 847 с. (заступник головного редактора).

227. Між авторитарним минулим і демократичним майбутнім: Про необхідність визначення типу держави, характеру кризових явищ: аналіз діяльності опозиції // Урядовий кур'єр. – 2001. – 15 серпня. – С. 4.

228. Українське суспільство на рубежі століть // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – 2001. – Вип. 15. – С. 5–9.

229. Між авторитарним минулим і демократичним майбутнім // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – 2001. – Вип. 16. – С. 5–9.

230. Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць. / Київський національний університет ім. Т. Шевченка; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2001. – Вип. 8. – 121 с. (член редколегії).

231. Видатні діячі України минулих століть (Редакційна рада: Ю. Богуцький, І. Дзюба, І. Курас, О. Онищенко та ін.). — К.: Євроімідж, 2001. – 610 с.

232. Золота книга української еліти: Інформ.-іміджевий альманах: У 6-ти тт. (Редакційна рада: Ю. Богуцький, Л. Губерський, М. Демченко, І. Курас та ін.). – К.: Євроімідж, 2001. – Т. 1. – 576 с.; Т. 2. – 584 с.; Т. 3. – 608 с.; Т. 4. – 640 с.; Т. 5. – 640 с.; Т. 6. – 608 с.

233. Академік Іван Курас: “Ми будемо відкритим, демократичним суспільством. Створено проект Концепції реформування політичної системи України” (Бесіда) // Президентський вісник. – 2001. – 9 червня. – С. 5.

234. Великий учений-гуманіст (До 130-річчя академіка А.Ю. Кримського) // Київська старовина. – 2001. – № 2. – С. 118–126.

235. Наш політикум реформуватиметься... Про концептуальне реформування політичної системи України (Бесіда) // Президентський вісник. – 2001. – 7 квітня. – С. 7.

236. Нові політичні реалії на рубежі тисячоліть: Нотапки з науково-практичної конференції // Президентський вісник. – 2001. – 23 червня. – С. 5.

237. Українське суспільство на рубежі століть: утвердження реформаторського курсу // Україна на порозі ХХІ століття: Уроки реформ та стратегія розвитку. Матеріали наукової конференції. – Київ: НГУУ КП, 2001. – 340 с.

238. Київ у контексті нової історичної реальності розвитку держави: погляд у ХХІ століття // Збірник матеріалів конференції Київської міської держадміністрації та Національної Академії наук України: “Київ у ХХІ ст.: стратегія розвитку”. – К.: Обереги, 2001. – 280 с. (у співавторстві).

239. Інформаційні ресурси України: стратегія розвитку // Міжнарод. наук, конференція “Бібліотеки – центри науково-інформаційних ресурсів ХХІ ст.” – К., 2001.

240. Реклама і дизайн – як відображення соціально-економічних і політичних реформ в суспільстві // Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: освіта, культура, економіка: Зб. наук. праць. – 2001. – Вип. 2. – С. 8–10.

241. Суспільно-політичний розвиток країни. Основні завдання 2001 року // Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2000 році”. – К., 2001. – С. 9–23.

242. Суспільні трансформації і суспільні науки: проблеми методології // Пам’ять століть. – 2001. – № 1. – С. 6–13.

243. Україна партизанська. Партизанські формування та органи керівництва ними (1941 – 1945 рр.): Наук.-довід. видання. – К.: Парламентське вид-во, 2001. – 319 с. (член редколегії).

244. Політичні трансформації сучасного суспільства. – Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. Стан і перспективи розвитку політичних наук. – К.: Видавництво Української Академії державного управління при Президентові України, 2001. – С. 6–13.

2002

245. Українське суспільство на рубежі століть // Національна інтеграції в полікультурному суспільстві. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2002. – 1,0 обл. вид. арк.

246. Пам’яті жертв трагедій // Міжнаціональна злагода. – Київ, 2002. – 0,2 обл. вид. арк.

247. Рождество для меня – это прежде всего обновление // Известия. – 2002. – № 1. – 9 января.

248. Сучасні соціокультурні процеси і зростання інтелектуальної місії бібліотек // Бібліотечний вісник. – 2002. – № 6. – С. 46–49.

249. Перечитуючи В. Липинського // В'ячеслав Липинський в історії України. – К., 2002. – 0,3 обл. вид. арк.

250. Міжнародна злагода: спільне минуле – спільне майбутнє (проблеми вшанування пам'яті жертв трагедії етносів України): Всеукр. наук.-практ. конф. (18 січня) ... – К., 2002. – С. 7–8.

251. Треба бачити не тільки негативи, а й переваги від спілкування різних цивілізацій. Виступ на засіданні Президії НАН України // Вісник НАН України. – 2002. – № 4. – С. 13–14.

252. Ставки, інтриги, повноваження (Бесіда) // День. – 2002. – № 203. – 6 листопада.

253. До читача // Україна в сучасному геополітичному просторі. – К.: МАУП, 2002. – 0,2 обл. вид. арк.

254. До читача // Політична система сучасної України. – К.: Парламентське видавництво, 2002. – 0,2 друк. арк.

255. Державна етнонаціональна політика в умовах становлення відкритого суспільства // Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі? – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2002. – 0,5 обл. вид. арк.

256. Українсько-французькі відносини: минуле, сьогодення і перспективи в світлі європейської та євроатлантичної інтеграції // Діалог. – К., 2002. – 0,5 обл. вид. арк.

2003

247. Політична історія України. XX ст. – в 6-ти томах. – К.: Генеза, 2002–2003. (голова редколегії, автор вступної статті).

258. Треба нарешті налагодити систематичні дослідження, вивчення і висвітлення цієї драми // Віче. – 2003. – № 3. – 0,2 обл. вид. арк.

259. П'ять моментів істини // Віче. – 2003. – № 5. – 0,2 обл. вид. арк.

260. Проблемні питання розвитку відносин із сусідніми країнами в контексті державної політики в Україні щодо національних меншин // Історичний журнал. – 2003 – № 1. – С. 4–14.

261. ЄЕП – це вигадка чогось нового // Віче. – 2003. – № 10. – 0,2 обл. вид. арк.

262. Вихід один – рівноправний діалог // Віче. – 2003. – № 11. – 0,2 обл. вид. арк.

263. Вступне слово // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2003. – № 24. – 0,2 обл. вид. арк.

264. Історія – ліки від політичних мутацій // День. – 2003. – № 233. – 23 грудня.

265. Українське суспільство на рубежі століть: утвердження реформаторського курсу // Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т.: Т. IV. – К., 2003. – С. 268–276.

266. Зовнішньо-політичний “ренесанс” // Демократична Україна. – 2003. – № 51. – 8 липня.

2004

267. Етнополітологія. Перші кроки становлення. – К.: Генеза, 2004. – 43,5 обл. вид. арк.

268. Українське суспільство на рубежі століть // Міжнаціональні відносини та національні меншини України: стан, перспективи. – К.: Гол. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2004. – С. 10 – 22.

269. Політичні реформи як гасло і реальність модернізації // Актуальні проблеми внутрішньої політики. – К., 2004. – № 1. – С. 3–14. (співавтор М. Михальченко).

270. Політичний “генотип” України (Бесіда) // День. – 2004. – № 8. – 21 січня.

271. Цивілізаційне місце України в сучасному світі // Сучасна цивілізація: гуманітарний аспект. – К.: Видавничий дім “Академперіодика” НАН України, 2004. – 0,3 обл. вид. арк.

272. Етнополітологія в Україні: здобутки і проблеми // Етнополітологія в Україні: здобутки, проблеми, перспективи. – К.: Інститут

політичних і етнополітичних досліджень НАН України, 2004. – 0,6 обл. вид. арк.

273. Інтеграція репатріантів в українське суспільство і завдання української науки // Проблеми інтеграції кримських репатріантів в українське суспільство. – К.: Інститут політичних і етнополітичних досліджень НАН України, 2004. – 0,7 обл. вид. арк.

274. Українська фалеристика: З історії нагородної спадщини: У 2 кн. – К.: Либідь, 2004. – Кн. 1. – 480 с. (член редколегії).

275. Політична наука: методолого-теоретичні проблеми розвитку // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. – С. 5–30.

276. Світом правлять інтереси // За вільну Україну. – 2004. – № 21. – 24 лютого.

277. Єдність – не просто гасло, а фундамент реалістичної політики (До 85-річчя Акта Злуки) // Голос України. – 2004. – № 12. – 22 січня.

278. Політичний “генотип” України // День. – 2004. – № 8. – 21 січня.

2005

279. Цивілізаційна історія України. – К.: ТОВ УВПК “ЕксОб”, 2005. – 632 с. (науковий редактор).

280. Наукові записки (Сер.: “Політологія і етнологія”). – Вип. 27. – К.: Інститут політичних і етнополітичних досліджень НАН України, 2005. – 380 с. (голова редколегії).

281. Наукові записки (Сер.: “Політологія і етнологія”). – Вип. 28. – К.: Інститут політичних і етнополітичних досліджень НАН України, 2005. – 385 с. (голова редколегії).

282. Крим в етнополітичному вимірі. – К.: Світогляд, 2005. – 533 с. (голова редколегії).

283. Передмова до книги В.Ф. Солдатенка “Три Голгофи: політична доля Володимира Винниченка”. – К.: Світогляд, 2005. С. 3 - 5

Про І. Ф.Кураса

1. Про нагородження Кураса І.Ф. Почесною грамотою Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 1999 р., №1826: (Електронні ресурси) // Ліга: Закон: Інформ. БД / ІАЦ “Ліга”.

2. Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 1999 року: Указ Президента України від 1 грудня 1999 р., № 1513/99 // Урядовий кур’єр. – 1999. – 14 грудня. Серед нагороджених І.Ф. Курас.

3. Галата Я. Повернення “блукаючих” агітаторів: (Прогнози Д. Табачника, І. Кураса, Н. Дорошенка про результат 1-го туру виборів Президента України) // Демократична Україна. – 1999. – 31 серпня. – С. 1.

4. Іван Курас // Золота книга української еліти. – К., 2001. – Т. 6. – С. 66–67.

5. Курас Іван Федорович // Імена України: Бібліографічний щорічник. – К., 1999. – С. 226.

6. Курас Іван Федорович // Хто є хто в економіці, культурі, науці Києва. – К., 2000. – Т. 2. – С. 23, 156.

7. Курас Іван Федорович // Хто є хто в Україні? – К., 1999. – С. 145.

8. Меншун В.І. Добросовісний працівник науки: (І.Ф. Курас) // Трибуна. – 2001. – № 3–4. – С. 4–5.

9. Олійник О. “Перемогла підтримка курсу реформ”, – вважає керівник виборчого штабу Л. Кучми Іван Курас // Урядовий кур’єр. – 1999. – 2 листопада. – С. 4.

10. Шаповал Ю., Гриценко О., Біленький С. За що боремося: (Полеміка) // Критика. – 2001. – № 7–8. – С. 27–29. Згадки про І.Ф. Кураса. – С. 27.

11. 60-річчя академіка НАН України І.Ф. Кураса // Вісник Національної Академії наук України. – 1999. – № 10. – С. 57–58.
12. Солдатенко В.Ф. Талант ученого – організатора науки // Пам'ять століть. – 1999. – № 5. – С. 65–67.
13. Учений, політик, людина... // День. – 2005. – № 180. – 18 жовтня.
14. Человек во всех отношениях (Беседа с президентом Ассоциации политических наук Украины Николаем Михальченко) // Киевские Ведомости. – 2005. – 25 октября.
15. Солдатенко В.Ф. Курас Іван Федорович // Українські історики ХХ століття. Біобібліографічний довідник. Серія “Українські історики”. Вип. 2. – Ч. 1. – Київ – Львів, 2003. – С. 173–175.

ЗМІСТ

Ю.Шаповал. Іван Курас: життя, справа, доля	3
Основні дати життя та діяльності І.Ф. Кураса	19
Хронологічний показчик друкованих праць І.Ф. Кураса і публікацій про нього	22

ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИДАННЯ

**Іван Федорович
КУРАС
Біобібліографія**

Підписано до друку 10.11.2005 р. Формат 70 x 108/132.

Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 4,63. Друк. арк. 3,31. Умов. обл.-вид арк. 1,8

Друк «Світогляд». Зам. №3-11 від 14.11.2005 р.

Наклад 1000 прим

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень

НАН України

02010, Київ, вул. Кутузова, 8